

מבט על, גיליון 248, 27 במארס 2011

אפגניסטן – הערכת מצב, מארס 2011
דן ברק ויורם שוייצר

מתוקף תפקידו כמפקד הכוחות האמריקאים באפגניסטן, מעיד גנרל דיוויד פטראוס בפני הוועדה לכוחות המזוינים של הסנאט אחת לכמה חודשים. מטרת העדות היא לעדכן באופן רשמי את הרשות המחוקקת האמריקאית בדבר תמונת המצב בגזרתו, לסקור את התהליכים והמגמות המרכזיים, וכן כדי להציג צרכים ובקשות למילוי משימתו.

בעדותו הנוכחית במחצית מארס, התמקד פטראוס בשלושה מרכיבים מרכזיים באסטרטגיה האמריקאית באזור: (1) המאמץ הצבאי לכיבוש שטח ופגיעה בתשתית הטרור במדינה; (2) המאמץ האזרחי לבנייה מואצת של תשתיות במדינה, שסבלה רבות מהרס בעידן של לחימה בלתי פוסקת, על מנת לאפשר נורמליזציה בחלקים רבים ככל האפשר; (3) הכשרת כוחות ביטחון אפגאניים והגברת מעורבותם בפעילות המבצעית והביטחונית השוטפת.

בהיבט הצבאי, היו הישגים רבים במהלך 2010 ותחילת 2011 כאשר התנופה של הטאליבן, אשר החלה כבר בשנת 2005, נעצרה בכל חלקי אפגניסטן ובחלק מהמקומות אף חל היפוך מגמה עם תפיסת שטח על ידי כוחות הקואליציה. ניתן לזקוף הישגים אלה לגידול של כ-30 אלף חיילים בסדר הכוחות האמריקאי, כתוצאה מהחלטתו של הנשיא אובמה מדצמבר 2009, אשר בוצעה בקיץ 2010. לצד סקירת ההישגים, הדגיש פטראוס כי הם שבריריים והפיכים, במיוחד לנוכח מתקפת האביב המסורתית הצפויה של הטאליבן.

יודגש, כי ההצלחות הצבאיות מאפשרות האצה של השקעה בתשתיות והחזרת שגרת חיים סבירה לאפגאנים בחלקים נרחבים של המדינה, כדוגמת פעילות סדירה של השווקים והגברת רמת הביטחון האישי של התושבים. ועדיין, קיימת ביקורת רבה על היקף המשאבים המוקצים למאמץ האזרחי אשר חלקו מצומצם מאוד לעומת המאמץ הצבאי, במסגרת האסטרטגיה האמריקאית המשולבת של "החזק ובנה" (Hold & Build). לתחושת הביטחון האזרחי המשופר בערי אפגניסטן תורם המאמץ לבניית מנגנוני ממשל ובטחון מקומיים, תהליך חיוני לא רק עבור האזרחים האפגאנים אלא גם עבור ממשל אובמה המבקש להסיג את כוחות ארה"ב בשנת 2014.

בתהליך בניין גופי הביטחון האפגאניים, אשר מתקדם בקצב מרשים, מונים כיום כוחות אלה כ-260 אלף איש; מנינים צפוי להגיע בסתיו הקרוב ל-305 אלף איש ובסוף התהליך - בשנת 2013 - לכדי 400 אלף. על פי פטראוס, הכוחות המקומיים כבר לוקחים חלק פעיל בפעילות מבצעית, הן בפעילות צבאית תחת חניכה וליווי של כוחות הקואליציה הן בפעילות שיטור ב-70 מחוזות.

בזכות התקדמות זו בבניין הכוח האפגאני, המליץ פטראוס על תחילת תהליך להעברת אחריות לכוחות הביטחון המקומיים בכמה אזורים במדינה וכן הוא המליץ על הדרך למימוש תוכניתו של הנשיא להסגת כוחות אמריקנים כבר ביולי 2011, לקראת העברת האחריות הביטחונית המלאה לרשות האפגאניים בשנת 2014. סדר הכוחות העומדים לרשות הקואליציה גדל משמעותית - ביותר מ-87 אלף חייל מתחילת 2009, בין השאר כתוצאה מסיום הלחימה האמריקאית הפעילה בעיראק, והוא עומד כיום על 140 אלף חיילים זרים (מתוכם 100 אלף אמריקאים).

בעדותו התייחס פטראוס לחשיבות הרבה של המשך המאמץ לשיפור הממשק עם האוכלוסייה המקומית ושיפור התשתיות, בדגש על מזעור הנזק ההיקפי והפגיעה בחפים מפשע (ירידה של 20% במספר ההרוגים הבלתי מעורבים ב-2010 בהשוואה ל-2009) והשקעה בתשתיות, כאשר בין השאר ציין את חשיבותן של יוזמות הפיוס עם הטאליבן.

מנקודת המבט הצבאית, נראה, כי החלטתו של הנשיא אובמה לתגבר את סדר הכוחות האמריקאים באפגניסטן הוכיחה עצמה וסייעה, לפחות בשלב זה, ליצירת תנופה צבאית של כוחות הקואליציה מול הטאליבן ושותפיו והיא מאפשרת לקדם את היוזמה האמריקאית לשיחות פיוס עם הטאליבן, כאשר האחרון מוחלש. שברירות ההישגים שציין פטראוס מעידה על הבנה אמריקאית, כי נפתח "חלון הזדמנויות" לקידום המגעים עם הטאליבן, במטרה לשלבם מחדש במגרש הפוליטי ולהפחית את היקף האלימות במדינה – תנאי הכרחי להשלמת התוכניות האסטרטגיות האמריקאיות לייצוב האזור והשלמת הנסיגה הצבאית בשנת 2014. ראוי להדגיש, כי מאחר שגם הטאליבן אינו עשוי מקשה אחת, ויש בקרבו יריבויות ופגמים שונים, הדבר עלול להקשות על השגת הפסקת האלימות במדינה גם במידה שתושג הסכמה שכזו עם נציגות רשמית של הטאליבן. העובדה, כי חברי הגווארדיה הוותיקה, מהנהגת "השורא של קוואטה", מוכנים לשבת לשולחן המשא ומתן עם קרזאי בגיבוי האמריקאים עלול להביא לידי כך שקבוצות שונות – מנהיגי טאליבן צעירים ולוחמניים או קבוצות קיצוניות, שבטיות בעלות אינטרסים מקומיים כדוגמת רשת חקאני – ינסו לשבש את שיחות הפיוס.

על פי תפיסתו של פטראוס, למרות חילוקי הדעות ודברי הביקורת האחרונים שהשמיע קרזאי כלפי ארצות הברית, הוא עדיין הפרטנר הרלוונטי בעת הזאת. לא ברור אם עמדה זו נובעת מהעדר חלופות או מתוך הערכה ליכולתו של קרזאי לסייע למילוי המשימה האמריקנית בארצו, כזכור, רק לאחרונה קרא קרזאי בפומבי לריסון הפעילות הצבאית האמריקאית בארצו, דרש חופש פעולה לממשלו בניהול ובתיעדוף פרויקטים של תשתית ודחה טענות שהושמעו בקרב גורמים אמריקאים כנגד השחיתות של ממשלו. לטענה זו שותפה, כך נראה, גם דעת הקהל המקומית באפגניסטן, הרואה בממשל קרזאי ממשל מושחת, בלתי עצמאי ובעל יכולת שליטה אפקטיבית מוגבלת. יריביו מקרב הטאליבאן רואים בו בובה אמריקאית ומסייגים את נכונותם לדון עימו ללא ערבות אמריקאית לקידום המגעים עימו.

הדינאמיקה האזורית קריטית למאמצי הייצוב של אפגניסטן, במיוחד מרחב התמרון של הקואליציה באזור החיץ השבטי, מקור מרכזי להברחת אמצעי לחימה ופעילים, ומערכת היחסים המתוחה עם השלטון הפקיסטני. מערכת יחסים זו נהייתה עוד יותר מתוחה לאור תקיפות כלי הטייס הבלתי מאוישים ותקרית דיוויס, שבה נהרגו אזרחים פקיסטנים בירי של איש כוחות הביטחון האמריקאים בלאהור. במקביל, התהליכים הפנימיים בפקיסטן ובהם רצף התנקשויות פוליטיות בפוליטיקאים מתונים וגל פיגועים ברחבי המדינה, מגבילים את מרחב התמרון של ההנהגה, אשר סופגת ביקורת פנימית רבה על שיתוף הפעולה עם האמריקאים.

ברקע, מתקיים תהליך של הגברת מעורבות המדינות השכנות ובמיוחד הודו ואיראן, אך גם רוסיה, סין ואוזבקיסטן, אשר מקשים על מאמצי הייצוב באפגניסטן. דוגמא מובהקת לכך היא התמיכה של הודו בחיזוק מעמדה של איראן באזור כחלופה לאויבת המושבעת שלה – פקיסטן, אשר נהנית מקשרי סחר ענפים עם אפגניסטן.

נראה אם כן, כי שנת 2011 תהיה שנת מבחן חשובה במערכה באפגניסטן, כאשר הלחימה הצבאית והישגיה או מחדליה משתלבים בהישגים מוחשיים במגרש הפוליטי. ייתכן כי אלה יובילו לדיאלוג שיאפשר את שיקומה של אפגניסטן והגעה לפשרה היסטורית עם הטאליבן או למצער לדו קיום בשלום ובהסדר בין הצדדים.